

ÇOCUKLARIN CİNSİYET ROL KAZANIMINDA TELEVİZYONUN ETKİSİ

The Effects of Television On Childrens' Acquisition of Sex Role

Zeynep ÇETİN*

*Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi Çocuk
Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

ÖZET

Anne babanın, kendi cinsiyet rollerinde sağlıklı modeller sunmaları, çocuğun cinsel gelişiminde en önemli çevresel faktördür ve doğumdan erişkinliğe kadar her yaşta etkilidir. Çocuğuna doğru model olan anne babalar, çocuğa daha yararlı olmaktadır. Çocuğun cinsel gelişiminde; çevre faktörleri dışında; akran ilişkileri, televizyon, internet vb medya, gibi pek çok faktör söz konusudur. Televizyon programlarının, çocukların cinsiyet rol kazanımları üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkileri vardır. Televizyonun etkileri ile ilgili olarak pek çok çalışmalar yapılmıştır. Bu yazıda ifade edilen araştırmalarda, televizyon da hangi tip programların cinsiyet rol kazanımlarına yönelik hazırlandığının ve bu programların çocukların cinsiyet rol kazanımları üzerindeki etkisinin olup olmadığı gösterilmektedir.

Tüm bu araştırmaların sonuçları göz önüne alındığında televizyon programlarının gerçekten çocukların cinsiyet rol kazanımında etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla televizyon programlarının da iyi bir denetimden geçirilmesi ve programların yanlış mesajlar vermemesine dikkat edilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Cinsel Gelişim, Cinsiyet Roller, Televizyon ve Çocuke

ABSTRACT

Television programmes have many positive and negative effects on the sex role acquisition of children. There can be found quite a number of researches on the effect of television. By this study it is intended to provide information about the researches done on the effects of television and the different types of TV programmes belonging to some researches about sex role acquisition. Considering the results of all such studies, it is observed that television programmes are really effective on sex role acquisition of children. Thus, television programmes must be inspected and controlled properly so as to be careful and sensitive not to let them give any improper and negative messages.

Key words: Sex Development, Sex Roles, Television and Gender

GİRİŞ

Anne babanın, kendi cinsiyet rollerinde sağlıklı model sunmaları, çocuğun cinsel gelişiminde en önemli çevresel faktördür ve doğumdan erişkinliğe kadar her yaşta etkilidir. Çocuğuna doğru model olan anne babalar, çocuklarının sağlıklı cinsiyet rol kazanımlarını sağlamaktadırlar.

Papalia ve arkadaşları (1992:23-25) Freud'un (1915) çocuğun bazı gelişim aşamalarından geçerek kişiliğini şekillendirdiğini ve cinsel gelişimin de bu sürecin temelini oluşturduğunu savun-

duğunu belirtmişlerdir. Freud'a (1915) göre bebeklik döneminde bir cinsel farkındalık yoktur. Bebeklik döneminde anne ile kurulan meme emme ilişkisi çocuğun ilk haz deneyimidir. Yaklaşık 3 aylıktan itibaren bazı çocuklarda parmak emme gözlemlenebilir. Üstelik bu tür davranışlar, küçük bebeğin kendi bedeninin farkında olmasının işaretleridir. Çocuk 2 yaşına girdiğinde tuvalet kontrolü gündeme geldiğinde bebeğin genital bölgenin farkına varmaya başlamaktadır. Erkek ve kız cinsiyet arasındaki farkları ayırt etmektedirler. 2-2.5 yaşından sonra cinsiyetinin farkındadır. Bu yaşlarda cinsel gelişimin en önemli özelliği ise, çocuğun anne ve babası ile kurduğu ilişki yoluyla karşı cinsle ilişki kurmayı öğrenmeye başlamasıdır ve psikanalizde 'ödipal çatışma' olarak da adlandırılır. Bu dönemde; kız çocuk babaya daha yakın olma gayretine girer, babanın sevgisini kazanma konusunda anne ile çatışmaya düşebilir. Erkek çocuk ise anneye daha yakın olma ve babadan kıskanma eğilimindedir. Bu süreçte yaşananlar, çocuğun anne ve babası ile kurduğu sağlıklı diyalog, ebeveynlerin verdiği karşılık, ödipal çatışmanın sağlıklı çözümünde önemlidir. 4-6 yaşlar ise, cinsiyete ilişkin roller sergilenmeye başlanır. (Bee, 2000:304-305; Berk, 1994:17-21) çocukların cinsiyet rolüne ait kavramlarını kazanmada bir seri aşamadan geçerek ilerlediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bu gelişim aşamalarının çocuktan çocuğa değişebildiğini ancak ardışıklığın aynı kaldığını savunarak aşağıdaki şekilde açıklamaktadırlar.

1. Aşama (0 – 18 Ay)

Çocuklar bu aşamada sürekli kendileri için yapılan tanımlamaları duymakta ve

bu tanımlamalarla cinsiyet tipi özelliklerini birleştirmektedirler. Bununla birlikte aileler kızlar ve erkekler için farklı çevreler oluşturmaya başlamaktadırlar.

Berk (1997:17-21) pek çok çalışmacının gelişimin ilk safhalarından itibaren ailelerin erkek çocuklarına keşfetme ve girişimci olma yönünde deneyimler, kız çocuklarına ise taklit etme ve bağımlılık yönünde deneyimler sağladıklarını ifade ettiğini belirtmiştir.

2. Aşama (18 Ay – 3 Yaş)

Bu aşamada çocuklar, cinsiyetle ilgili kız-erkek tanımlamalarını öğrenmektedirler ve giderek daha doğru tanımlamalarla bu tanımları kullanmaktadırlar. Çocuklar kalın sesli bir kadını erkek, uzun saçlı bir erkeği de kadın olarak tanımlayabilmektedirler. Aslında çocuklar, kişinin sahip olduğu cinsiyetten çok onun dış görünüşünü dikkate almaktadırlar. Bu şekilde çocuklar 'cinsel kimlik' kavramını algılamaya başlamaktadırlar.

3. Aşama (4 – 6 Yaş)

Bu aşamadaki temel nokta ise çocukların her zaman için erkek çocukların erkek, kız çocukların ise kız olacaklarına inanmış olmalarıdır.

4. Aşama (4 – 8 Yaş)

Cinsiyet sürekliliği bu aşamada gerçekleşmektedir. Cinsiyet sürekliliği çocukların cinsiyetin sürekli yada kalıcı olduğunu kabul etmeleri, giysilere, dış görünüşe, etkinliklere yada kişisel arzulara rağmen değişmeyeceği anlamındadır.

5. Aşama (6 – 8 Yaş)

Bu aşamadaki çocuklar aynı cinsiyetteki yetişkinleri, akranları taklit

etmeye başlamakta, cinsiyete yönelik giysileri, oyunları ve davranışları benimsemektedirler.

Çocuğun cinsel gelişiminde; çevre faktörleri dışında; akran ilişkileri, televizyon internet, medya gibi pek çok faktör de söz konusudur.

Günümüzde pek çok ülkede televizyonun olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmaktadır. Bu etkiler ülkelerin yapıları televizyon yayınlarının içeriğine göre değişebilmektedir. Bu televizyon yayınlarının çocukların bütün gelişim alanlarını etkilediği düşünülmektedir. Bununla birlikte çocukların cinsiyet rol kazanımında da olumlu yada olumsuz etkileri olduğu göz ardı edilmemelidir.

Televizyon ile çocuklar, yeni fikirleri ve dünyayı görmeye başlamakta bununla beraber cinsiyetlerine uygun davranışları ve deneyimleri de öğrenmektedirler. Örneğin; kadınların hemşire, erkeklerinde sadece doktor olduğuna inanan çocuk bu fikri zihninde geliştirmektedir.

Televizyon programlarında gösterilen erkek ve kız figürleri değişik şekillerde çocuklara yansıtılmaktadır. Şu bir gerçektir ki çocuklar büyürken hızlı adımlarla bilgi repertuarına sahip olmakta dolayısıyla televizyon programlarındaki değişik erkek ve kız figürlerini çok hızlı bir şekilde algılamaktadırlar.

Çocuk ve Televizyon

Yetişkinlere yönelik tüm programlarda olduğu gibi, doğru yada yanlış mesajları çocuk programlarında da görmek mümkündür.

Çocuklar boş zamanlarını çoğu zaman TV izleyerek geçirmektedirler. Artan 'ın (2001:50-54) belirttiğine göre Cornoll ve Wolpe (1996) yaptıkları bir

araştırmanın sonucunda 2-5 yaş grubu çocukların haftada 28 saat, ergenliktekilerin ise haftada 22 saat televizyon izlediklerini bulmuşlardır.

Witt (2000:322-324) televizyonda erkek ve kız figürlerinin yansıtıldığı ile ilgili olarak pekçok programlar izlendiğini ve bu bu programlarda erkek ve kızların nasıl davrandıkları, nasıl hareket ettikleri, nasıl giyindikleri vb. ile ilgili günlük yaşamdaki aktivitelerinin görüldüğünü belirtmiştir.

Pek çok çizgi filmde cinsiyet rol tanımlamaları görülmektedir. Bu tanımlamalarda tiplerin özelliklerine bakıldığında kadınların zayıf, pasif, her zaman erkekten yardım talep eden, kurtarılmayı bekleyen taraf, erkeklerin ise evin geçimini sağlayan, yarışmacı, aktif, kurtarıcı, güçlü, hizmet talep eden taraf olduğu mesajları iletilmektedir.

Beasley'in (1997) belirttiğine göre Santrock (1994) reklamlarda kadınların daha çok temizlik ürünlerinde, erkeklerin ise araba, içki, traş köpüğü gibi reklamlarda rol aldıklarını bulmuştur. Aynı şekilde Van Evra (1990) da kadınların deterjan ve temizlik malzemeleri gibi reklamlarda rol aldıklarını saptamıştır.

Bazı filmlerde reklamlarda erkek ve kız rolleri eşit gibi görünse de bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkeklerin kızlara göre daha aktif, ev hayatındaki rollerde az görüldüğü göze çarpmaktadır. Çocuklarda televizyonda verilen örnekleri gördükçe rollerini ona göre şekillendirme yapabilmektedirler. Bazı araştırmacılar TV'nin meslek tercihinde etkili olduğu üzerinde odaklanmaktadır. Gerçekten de çalışmalar TV'nin küçük çocuklarda meslek bilgisinin bir kaynağı olarak dikkate alındığını göstermektedir. Örneğin; 13-15 yaş grubu

gençlerle yapılan bir çalışmada Ing-ham (1997)'in belirttiğine göre Gunter (1995) 6 meslekle ilgili olarak çocukların %89- %97'sinin TV'yi bilgi kaynağı olarak gördüklerini belirtmektedir." Aynı zamanda Gunter (1990) erkek çocukların geleneksel olarak erkeklerde görülen polis, subay vb. meslekleri seçme eğilimli olduklarını vurgulamaktadır. Aynı durum kızlar içinde söz konusudur. Hatta Artan'ın (2001:50-54) belirttiğine göre O'Bryant ve Corder Bolz (1999) reklamların ilkökula devam eden kız çocuklarında kadınların mesleki rolleri ile ilgili bakış açıları üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve kızların reklamlarda sunulan rollere göre kendi meslek tercihlerini değiştirdiklerini savunmuştur.

Van Evra (1990) da dünyada televizyonun çocukların erkek ve kız rollerini öğrenmelerinde önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir. Çocukların cinsiyet rol kazanımında oyuncaklar veya giyecekler gibi etkenler ne derece önemliyse televizyonun da o derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Thompson (1997;415-433) 4-9 yaş grubu çocukların çizgi film karakterlerindeki rolleri nasıl tanımladıkları ile ilgili araştırma yapmıştır. Bu çalışmada çocuklar çizgi filmlerdeki erkekleri şiddete başvuran ve hareketli, kızları ise evcimen olarak algılamışlardır.

Başka bir çalışmada Sobieraj (1996) 3 hafta boyunca Cumartesi sabahları yayınlanan oyuncak reklamlarını analiz etmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre;

1. Reklamların %50'sinde kızların fiziksel çekiciliği ön plandaydı.
2. Reklamların %50'sinde ise erkeklerin agresif bir şekilde hareket ettikleri, kızların ise agresif davranışlar sergilemediği ortaya çıkmıştır.

Çocuklar okulöncesi dönemdeki yıllarda televizyondaki karakterlerden önemli derecede etkilenmektedir. Beasley'in (1997) belirttiğine göre Cordua (1974) ilginç olan çalışmasında 7-8 yaş grubundaki çocuklara bir film göstermiştir. Bu filmin bir özelliği erkek ve kıza cinsiyet rolleri zıt bir şekilde verilmesiydi. Filmde hemşire erkek, doktor kadın olarak gösterilmiştir. Film bittikten sonra çocuklar, doktorun neden kadın olduğu, hemşirenin de neden erkek olduğu şeklinde sorular soruldu. Bu araştırmanın sonucunda çocukların daha erken yaşlarda izledikleri filmlerden erkeklerin doktor, kadınların hemşire olduğu fikrinin belleklerinde kalmış olduğu ortaya çıkmıştır.

Yine Beasley (1997) çalışmasında belirttiğine göre Tannis Mc. Beth Williams (1985) çocukları televizyonla tanıştırmadan önce cinsiyet rollerini nasıl algıladıklarının 2 yıl sonrada bu çocukları televizyonla tanıştırdığında ne şekilde tepkide bulduklarını araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda bu çocukların televizyon izledikleri dönemde cinsiyet rollerinde daha şekilli hareket ettiklerini görmüştür.

SONUÇ

Sonuç olarak yukarıdaki araştırmalar dikkate alındığında çocukların cinsiyet rol kazanımında çevresel faktörlerin etkili olduğu kadar TV'nin de olumlu yada olumsuz etkileri olduğu söylenebilir. Bu bağlamda televizyon programlarında çocuklara yanlış mesajlar verilmemesine dikkat edilmelidir. Bunu yanında anne-babalara yönelik çocukların cinsiyet gelişim ve eğitimleri ile ilgili televizyon programlarına yer verilmelidir. Bu programlara yer verilirken konu ile ilgili uzmanlardan yardım alınmalıdır.

Günümüzde televizyonlu bir yaşamdan kaçmak mümkün değildir. Bu durumda aileler izlenecek programları seçerlerken çocuklarının cinsiyet rollerini kazanmalarına olumsuz etki yapabilecek programları izlemelerine engel olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

Artan, İ. (2001) Cinsel Eğitimde Televizyonun Rolü. *Eğitim ve Bilim*, 26,120,, p.50-54. (2001).

Beasley, E. Children, Television and Gender Roles". <http://www.aber.ac.uk>. (1997).

Bee, Helen (2000) The developing child. Allyn & Bacon Avia Company, MA.

Berk, L.E. *Child Development*. Allyn&Bacon Avia Company, MA. (1997).

Ingham, H. Children, Television and Gender Roles. <http://www.aber.ac.uk> (1997).

Papalia, E.Diane., Olds,W.Sally. Theory and Research in Child Development. *Human Development*. McGraw Hill. Fifth Edition. US. (1992).

Sobieraj, S. B. Beauty and the Beast: Toy Commercials and The Social Construction of Gender. *American Sociological Association, Sociological Abstracts*, 044, (1996).

Thompson,T., Zerbinos, E. Television Cartoons: Do Children Notice It's a Boy World? *Sex Roles: A Journal of Research*, 37, p.415-433. (1997).

Witt, D. S. The Influence of Television on Children's Gender Role Socialization. *Childhood Education*, 76,5 p.322-324. (2000).